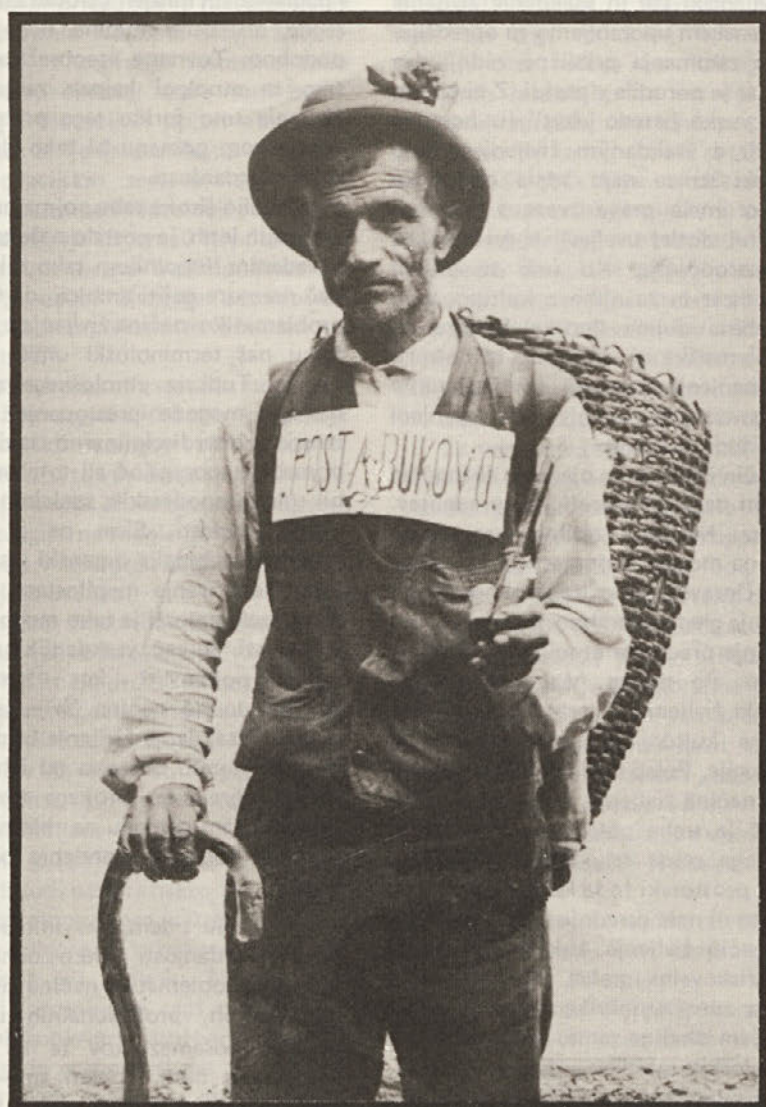

131829

4

GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

BULLETIN OF SLOVENE
ETHNOLOGICAL SOCIETY

UDK 39 /497.12//05/

NAČIN ŽIVLJENJA – ETNOLOŠKA KATEGORIJA Z GOSPODARSKIM IN POLITIČNIM POMENOM*

Način življenja, življenjski stil in vsakdanje življenje so pojmi, ki jih na Slovenskem uporabljamo za opredeljevanje dela etnološkega zanimanja približno zadnji dve desetletji. Njihova raba se je porodila v praksi. Z načinom življenja smo prevajali rusko besedo „byt“ (iz besedne zveze „kul'tura i byt“), z vsakdanjim življenjem smo označevali vprašanja, ki so se nam zdela etnološko relevantna, vendar niso imela prave zveze s pojmom ljudska kultura, ki je bil dotlej uveljavljen pri nas kot oznaka za predmet narodopisja. Ko smo se pričeli zanimati za prebivalce mest in za njihovo kulturo, nam namreč dotedanja vsebina pojma ljudska kultura za označevanje nove problematike ni ustrezala. Iz potrebe torej smo se oklenili omenjenih kategorij, uveljavljenih v besednih zvezah Lebensweise, way of life, v že omenjeni ruski obliki in podobno tudi na tujem.

Uveljavitvi pojma način življenja in njegovih soznačnic v praksi bi morala slediti detajlna teoretična opredelitev. Žal nam ta še manjka. Nekatere zasilne, sporadično izražene utemeljitve je ne morejo nadomestiti. Ta naloga je torej še pred nami. Opraviti jo bo treba čimprej tudi zato, ker se naša naziranja glede uporabnosti pojma način življenja za opredeljevanje predmeta etnologije v nekaterih odtenkih razhajajo. Po našem naziranju namreč zavoljo rabe pojma način življenja ni treba in ni koristno opuščati pojma ljudska kultura kot ene od sestavin oznake predmeta etnologije. Poleg tega naj bi v etnologiji ne šlo le za zgodovino načina življenja, kot je to mogoče ponekod brati, temveč je treba poleg historiografskega vidika, ki je za etnologa resda izhodiščnega značaja, dopustiti še psihološki, prostorski in še kakšen zorni kot. Sicer pa na tem mestu to ni naše osrednje vprašanje. Naša naloga je, da pojem način življenja, kakor se je doslej izoblikoval v naši raziskovalni praksi, vzporedimo s pojavljanjem tega pojma zunaj etnološke stroke – seveda z neogibnim upoštevanjem okvirne teme, ki se nanaša na možnosti uporabe etnoloških raziskav v današnji družbi, in temu ustrezne naše omejitve na vprašanja gospodarskega in političnega značaja.

Spričo širine omenjenih dveh področij je pojav rabe pojma način življenja težko omejiti in težko klasificirati. Ko se srečamo, na primer, s poročilom z dogajanja na seji republiškega centralnega komiteja ZK pod naslovom „Politični sistem socialističnega samoupravljanja je postal družbena stvarnost, vsebina in način življenja“¹, je seveda vsakršno omejevanje pojma, ki nas v pričujočem okviru zanima, tako rekoč odveč. Takšna širina v pojmovanju kategorije način življenja pa ni v našem družbeno-političnem izrazoslovju nikakršna redkost. Še večjo širino od navedenega primera daje pojmu način življenja na primer teza, da postaja socializem način življenja, ideja in stvarnost dvajsetega stoletja.² Podobno širok obseg imajo pomenske zveze, ko govorimo o sodobnem ali modernem načinu življenja, o potrošniškem načinu življenja, o načinih življenja s prilastki ameriški, japonski itd. Ob iranski islamski revoluciji je bilo, razumljivo, veliko govora o islamu kot načinu življenja. Namesto izraza način življenja srečujemo v teh in podobnih zvezah še poimenovanja model (npr. zahodni model življenja), koncept (npr. malomeščanski koncept življenja), vedenjski vzorec, življenjski slog, govor je o alternativnem življenju itd. Podobno vsebino in približno enak obseg kot kategorija

način življenja imajo še pojmi sistem življenja, kultura (npr. kultura ali nacionalna kultura kot način življenja), zveza miselnost in navade. V vseh teh primerih je v poglavitnem mišljen celoten življenjski stroj neke dobe, regije, družbene skupine, nekega družbenega sistema in podobno. Tovrstne vseobsežnosti pojma način življenja smo se etnologi kajpak zavedli. Besedni zvezi način življenja smo spričo tega pričeli pridajati dopolnilo; v etnološkem pomenu bi tako šlo za način življenja – na ravni vsakdanjosti.

Zavoljo široke rabe pojma način življenja, uveljavljene v zadnjih letih, je postalo naše terminološko omejevanje z navedenim dopolnilom tako rekoč neogibno. Etnologija pač ne more gojiti ambicij, da bi kakor koli obvladovala problematiko načina življenja v nakazanem obsegu. Kljub temu naš terminološki umik v vsakdanjik ni načelne narave. Tudi iz etnološkega zornega kota naj bi bilo namreč mogoče prestopanje ozkih strokovnih mej v izrazito interdisciplinarno raziskovalno sfero, kakršno pomeni vseobsegajoč ali totalen način življenja, ki naj bi bil splet gospodarskih, socialnih, političnih, kulturnih in še drugih danosti. Sicer pa je vsakdanje življenje kot predmet etnologije organski sestavni del omenjene totalitete. Razkrivanje manifestacij življenjske celovitosti na ravni vsakdanjosti je tako mogoče samo znotraj nakazane totalnosti. Še več; vsakdanjik najširših družbenih slojev je mogoče pojmovati kot osredje, kot jedro, kot gravitacijsko točko načina življenja v najširšem pomenu te besede. Vsakdanje življenje bi potemtakem lahko bilo ali bi celo moralo biti eno od izhodišč za družbenozgodovinske obravnave širokega obsega. Da je raziskovalna praksa v tem pogledu na historiografskem in na družboslovnem področju dandanes bistveno drugačna, seveda vemo.

V skladu s tem, kar smo rekli, bi način življenja na ravni vsakdanjosti lahko označili kot redukcijo vseobsežne problematike načina življenja na raven vsakdanjika lokalnih, profesionalnih in drugih skupnosti ter tipičnih posameznikov te ali one etnične skupine v določenem času. S tem smo etnološki pomen pojma način življenja sicer bistveno zožili, nismo pa prizadeli njegove kompleksnosti. Slednje je izrednega pomena. Zavoljo svojega kompleksnega značaja ostaja etnološka problematika po svojem notranjem ustroju v neposredni zvezi s pojmovanjem načina življenja kot družbenozgodovinske totalitete. Etnologi se sicer ne ukvarjamo z razčlenjevanjem družbenih, gospodarskih, političnih in kulturnih sistemov v njihovem globalu, toda na mikro-ravni, v okviru krajevnih in njim podobnih študij, nas zanimajo vsi navedeni vidiki v njihovi celoti.

Zanimanje za način življenja v njegovi kompleksnosti ni v etnologiji nov pojav. Lahko bi rekli, da se je etnologija kot posebna veda z njim celo rodila; vsaj ponekod. Na Slovenskem, na primer, šele v zadnjem času intenzivneje razkrivamo razsvetlenski razvojni tok, ki je za pričujoče razpravljanje izredno poučen. Gre za tisto smer etnološkega strokovnega prizadevanja, ki se je porodila iz močno praktičnih pobud v okviru tako imenovane statistične vede ali državoznanstva razdobja razsvetljenstva. Racionalisti so se namreč iz gospodarskih razlogov pričeli zanimati tudi za podložnike in druge, povedano v današnjem jeziku, neposredne proizvajalce, za njihov način življenja, kajti zaznali so, da je tudi tukaj mogoče iskati „notranje rezerve“ za povečanje pridelka, za izboljšanje prireje, za večjo proizvodnjo.

Način življenja tako podeželskega kot mestnega prebivalstva je vzbujal interes tudi kasneje, skozi preteklo stoletje vse do danes.³ Res pa je, da je tako imenovana romantična smer v etnologiji prizadevanje razsvetlencev zasenčila ali celo docela prekrila. Namesto načina življenja so romantiki postavili v ospredje sestavine tako imenovane ljudske kulture, čimbolj stare tem bolje. Omiljena je bila tradicija, inovacijski pojavi etnologov niso zanimali. Ker je način življenja praviloma sestavljen iz tradicionalnih in inovacijskih sestavin, se načinu življenja v njegovi kompleksnosti etnologi—romantiki niso mogli približati. Iz življenja so jemali le posamezne sestavine, elemente tako imenovane tradicionalne kulture, medtem ko jim je način življenja posameznih socialnih skupin v njegovi kompleksnosti, povedano v prispodobni, spolzel med prsti.⁴

Preučevanje posameznih kulturnih sestavin brez upoštevanja ustreznega družbenozgodovinskega konteksta nas danes tudi iz metodoloških razlogov več ne zadovoljuje. Vendar nas na tem mestu to vprašanje ne zanima. V pričujočem okviru smo si naložili le nalogo, da pretrsemo vprašanje, ali bi etnologija ne mogla ali celo morala bolj angažirano sodelovati pri reševanju problemov, ki se pojavljajo pred našo današnjo družbo.

Ko se, med drugim, postavlja na dnevni red vprašanje o današnjih izkušnjah sodelovanja etnologov pri razvozlavanju bolj ali manj perečih družbenih problemov, ne moremo, da ne bi še enkrat opozorili na razsvetlensko razvojno smer in na njeno dvestoletno zgodovino. Zavoljo prevlade romantikov, vsaj v slovenski etnologiji do pred kratkim, nam je ta zgodovina še premalo poznana in s tem tudi v preteklosti pridobljene izkušnje. Razkrivanje razvojnega toka etnoloških prizadevanj nam spričo tega lahko obogatijo z izkušnjami tudi našo raziskovalno prakso.

Dobrišen del današnjega etnološkega prizadevanja smo na Slovenskem uokvirili v dolgoročni raziskovalni projekt Način življenja Slovencev v 20. stoletju. Ne bi mogli trditi, da smo imeli pri koncipiranju tega programa v pretirani meri pred očmi konkretne družbene potrebe, posebej takšne političnega in gospodarskega značaja. Pa vendar ne dvomimo, da bodo parcialna spoznanja in končna sinteza mogli prispevati svoj delež k reševanju določenih gospodarskih in političnih problemov.

Glede na dosedanja prizadevanja v etnoloških strokovnih okvirih, ki so se nanašala prvenstveno na ljudskokulturne pojave na vasi, je mogoče pričakovati soudeležbo etnologov in njihovih spoznanj pri razreševanju gospodarskih in političnih problemov kmečkega prebivalstva. Zato bi bila zaradi novih družbenopolitičnih in gospodarskih razmer seveda zelo zanimiva detajlna analiza prispevkov naših etnologov k povojni obnovi vasi in kritičnega spremljanja sprememb v kulturni podobi podeželja. Take analize, žal, ne poznamo. Pač pa je bil, na primer, ob neki razpravi o vlogi kmetstva v sodobnem slovenskem narodnem življenju izražen očitok, da so slovenski etnologi sicer zbirali gradivo, niso pa se dokopali do „celotne podobe kmečkega obdelovalca različnih kategorij“ po različnih območjih slovenskega ozemlja. Na to ugotovitev so bila neposredno navezana takale vprašanja: „Če bi mi državljani kar po osvojitvi ravnali manj optimistično ali bolj znanstveno premišljeno, ali ne bi dosegli boljših rezultatov? Ali ne bi bili vsaj delno zadržali včasih pogubnega opustošenja nekaterih predelov podeželja? Ali nas ne bi malo manj bolela glava zaradi sedanjega bega sezoncev v tujino, pojava, ki se nam je zdel leta 1945 nemogoč?“⁵

Omenjena vprašanja so bila zastavljena leta 1966. V slovenski etnologiji smo dotlej že imeli dva sintetična prikaza slovenske ljudskokulturne problematike, tretjega smo pod naslovom „Slovensko ljudsko izročilo“ dobili lani. Vsi trije so dokaj natančen in nazoren odsev usmerjenosti našega etnološkega preučevanja po posameznih razdobjih. Iz zornega kota omenjenih in njim podobnih vprašanj smo kljub pozitivnemu razvoju kajpak tudi še ob tej zadnji sintezi ostali brez pravih odgovorov na najbolj občutljiva vprašanja iz našega kmečkega življenja, čeprav bi jih tudi v interdisciplinarni povezavi z nekaterimi drugimi strokami etnologi mogli in morali dati — seveda, če bi se resnično zavedli, da ne gre naših raziskav usmerjati po nekih akademističnih postulatih, ampak se kaže ravnati po temeljnih življenjskih vprašanjih, ki so bila ob globalnih premikih v našem načinu življenja (v širokem pomenu te besede) recimo v zadnjih sto letih postavljena na dnevni red.

Za reševanje problemov vaškega življenja je bilo v naši etnologiji doslej nedvomno zbranega zelo veliko gradiva. Vendar gre pri tem, gledano iz našega zornega kota, običajno za gradivo s hudo napako. Zbirali so ga navadno le za prikaz tradicionalne, bolj ali manj statične plati življenja na vasi. Za znanstveno obravnavo načina življenja, ki bi imela pomen tudi za urejanje gospodarskih in političnih razmer, pa je prikaz le ene strani življenja premalo. Operativno uporabne so le analize resničnega življenja, ki pa je bilo vedno in je še zlasti v novejših razdobjih, kot že rečeno, splet tradicionalnih in inovacijskih sestavin. Pri obravnavi „vasi kot načina življenja“, če si sposodimo ta izraz pri poljskem književniku Edwardu Redlinskem⁶, je torej treba upoštevati oboje. Zanimanje zgolj za tradicionalne sestavine ne more dati ustreznega rezultata.

Poleg „vasi kot načina življenja“ smo se v slovenski etnologiji že lotili tudi raziskave mest z njihovim načinom življenja. Zanimivo je, da smo se za sedaj uspeli s temi raziskavami vključiti skorajda v večji meri v reševanje nekaterih praktičnih problemov, čeprav ne z izrazito gospodarskim in političnim značajem, kot velja to za obravnave agrarnih območij. Pri tem mislimo predvsem na pripravljalne študije za prenovo starih mestnih jeder, npr. v Izoli, Radovljici, Krškem, Škofji Loki in v Ljubljani, kjer pridajamo etnološki zorni kot študijam arhitekturnega, umetnostnozgodovinskega, sociološkega in še kakšnega značaja. Pritegnili pa smo tudi že pozornost psihologov—specialistov za ekološka vprašanja, urbanistov, prostorskih načrtovalcev in še koga.

Bolj od čisto vaških in čisto meščanskih tem so za etnološke aplikativne ambicije v našem sedanjem gospodarskem in družbeno—političnem življenju zanimiva vprašanja, ki niso ne izrazito vaška in ne meščanska po svojem izviru. Gre za probleme lošene stopnje našega družbenogospodarskega razvoja z nepregledno vrsto pojavnosti načina življenja na ravni vsakdanjosti. Naštejmo v ilustracijo nekatere med njimi.

Rušenje tisočletne tradicije življenja z gruntom in iz grunta, za katerega je nekoč veljalo, da segajo njegove korenine do pekla, je tudi pred etnologe postavilo številna družbeno izredno aktualna vprašanja. Nanašajo se na formiranje novih načinov življenja, ki naj bi njihovim nosilcem dali domačnost in trdnost. Pri političnih akcijah, ki so za to potrebne, bi morali neogibno sodelovati etnologi, specialisti za problematiko današnjega načina življenja na ravni vsakdanjosti. Preučevanje načina življenja prišlekov s kmetov v urbanih okoljih, delavcev v

drugih republikah in na začasnem delu v tujini, je pogoj za bolj kvalificirano družbeno intervencijo. Ta pa je nujna, saj ima hitro spreminjanje načinov življenja, ki se jim ni lahko prilagoditi, različne negativne posledice, seveda ne le privatnega temveč tudi splošnega družbenopolitičnega značaja. Neusklajenost z načinom življenja svojega okolja poraja tujstvo, mimo katerega ne more nobena pametna politika.

Nadaljnji sklop družbenopolitičnih in kulturoloških vprašanj, pri katerih bi morala etnologija obvezno imeti svojo vlogo, se nanaša na akulturacijo novih ali tujih kulturnih sestavin v domačem kulturnem okolju. Ko je govor o potrošniškem ali malomeščanskem načinu življenja, o vplivu kakega „american way of life“ in podobno, je kritika teh pojavov na ravni vsakdanjosti iz zornega kota našega kulturnega ustroja v velikji meri etnološka naloga. To velja tudi za spremljanje iskanja novih stilov življenja, ki je značilno za mladino.

Vrsta je navad in privzgojenih predstav, ki so lastne našemu načinu življenja, a nam ne prinašajo ne koristi pa tudi ne posebnega ugleda. Med njimi so številne navade, da ne rečemo razvade, in predstave z nemajhnim ali celo izrednim gospodarskim pomenom. Takšnega značaja so delovne navade oziroma pomanjkanje le-teh, tradicionalne predstave glede delitve dela in poklicev, majhna pripravljenost na spremembo delovnega mesta, familijarnost in podobno. Iskanje izvira takšnih sestavin v našem načinu življenja je eminentna etnološka naloga, ki jo je treba opraviti, če hočemo biti uspešni v preraščanju obstoječega stanja za daljša razdobja. Ker soglašamo s tistimi našimi politikami, ki trdijo, da je za uspešnost gospodarske stabilizacije nujen temeljit preobrat v načinu našega življenja, menimo, da je „kritika vsakdanjega življenja“ (po Lefebvru⁷) lahko največji doprinos nas —etnologov k reševanju pglavitne naloge našega sedanjega družbenopolitičnega trenutka.

- 1 Komunist, 19. 10. 1979.
- 2 Franc Šetinc, Narodno vprašanje in internacionalizem, Delo — Sobotna priloga, 29. 3. 1980.
- 3 Prim.: Slavko Kremenšek, Razsvetljenstvo in etnološka misel, Obdobje razsvetljenstva v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Ljubljana 1979, str. 409—419.
- 4 Prim.: Slavko Kremenšek, Etnološka misel v obdobju romantike, Obdobje romantike v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Ljubljana 1980, str. 525—532.
- 5 Branko Rudolf, Ob pravdi o slovenskem kmetu, Naši razgledi, 23. 4. 1966.
- 6 Prebijanje k avtentičnosti. S poljskim pisateljem Edwardom Redlińskim se pogovarja Tereza Krzemień. Naši razgledi — Razgledi po svetu, 23. 6. 1978.
- 7 Prim.: Aleš Erjavec, Iz sodobne estetike: Henri Lefebvre. Osrednja kategorija je človek. Delo—Književni listi, 19. 7. 1979.

* Prispevek je bil prebran na posvetovanju Zveze etnoloških društev Jugoslavije oktobra 1981 v Neumu.

SLAVKO KREMENŠEK

FILMSKI VEČERI NA GORIŠKEM

Goriški muzej je na povabilo Zveze slovenskih kulturnih društev v Gorici pripravil celovečerni program svojih etnoloških filmov in jih predvajal slovenskemu občinstvu v Pevmi (12. 3. 1981), v Gorici, v dijaškem domu Simona Gregorčiča in v knjižnici Damira Feigla — v novem centru ZSKD (25. 3. 1981) in na sedežu društva Briški grič v Števerjanu (26. 3. 1981). Namen filmskih večerov je bil spodbujanje pozitivnega odnosa do slovenske kulturne dediščine in prikaz vloge filma pri dokumentiranju načina življenja. Zdenko Vogrič, odbornik ZSKD, član Slovenskega etnološkega društva in upravitelj bodoče briške muzejske zbirke v Števerjanu, je hkrati obrazložil probleme zbiranja muzejskega gradiva, zlasti materialne kulture in fotografij. Tako je bil vsak filmski večer prijetno razvedrilo in koristno informiranje o poteku zamejske muzejske akcije. Gledalci so se seznanili z dvema načinoma ohranjanja ljudske kulture. Filmi so naleteli na odobravanje zlasti, če so prisotni našli v njih stične točke z lastnimi izkušnjami. Takih priložnosti pa je bilo veliko, saj je bil program odbran po regionalnem kriteriju. Izjema sta bila filma Lan in Vinogradništvo iz šolske serije Kako živimo.

Filmi Goriškega muzeja so bili v takem obsegu prvič predvajani oziroma izpostavljeni kritičnemu, „povprečnemu“ gledalcu, saj so, z redkimi izjemami, namenjeni v glavem strokovnemu preučevanju. Izkušnja z gledalci je pokazala, da gre pri znanstvenem filmu ali pri etnološki filmski dokumentaciji, za poseben žanr ali filmski izraz, za dožemanje, ki zahteva predznanje ali vsaj voljo do racionalnega dožemanja. Ta pristop pa ni lahek, ni „komod“. Gledalec mora sam narediti korak proti mediju in potrpežljivo vlagati svoj napor v razumevanje dogajanja. Gledalec mora te filme gledati z drugimi očmi, ne s tistimi, ki z njimi gleda komercialne ali TV filme, ki pustijo gledalca sedeti in mu prinesejo razlago na dlani.

To je problem medija. Drugo pa je problem sporočila etnoloških filmov. Film zabeleži neko dogajanje in ga hkrati zablokira. Odvija se lahko samo še v okviru metraže filmskega traku, vsakič do potankosti enako. To je ujeta preteklost, obujena v prihodnosti. Čim dlje jo hranimo, tem bolj postaja neobvezujoča, tuja, patinirana. Častimo jo bolj zato, ker je stara, kot zato, ker je naša. Če bi se hoteli temu problemu izogniti, bi moral etnološki film torej kazati neko realno dogajanje (kulturno dediščino) in hkrati naš odnos do njega (do kulturne dediščine). To bi bil angažiran, vzgojni etnološki dokumentarec, ki bi informiral in usmerjal hkrati. To pa pomeni, da bi filmu naložili dodatno breme, pravzaprav bi ustvarili že kar nov filmski žanr. Zaenkrat na te dileme ne moremo odgovoriti drugega kot to, da znanstveni (strokovni, raziskovalni) film ni cilj preučevanja kulturne dediščine, ampak sredstvo.

Tak pristop pa opogumlja slehernega lastnika male filmske kamere. In teh je danes vse več. Vsak dogodek iz domačega vaškega okolja, posnet na filmski trak, predstavlja dragoceno pričevanje o načinu življenja v našem času. Večeri etnološkega filma na Goriškem so bili mogoče spodbuda, da bi tudi v briški muzejski zbirki uvedli film kot sestavni del muzejske dokumentacije in predstavitve.

NAŠKO KRIŽNAR

MUZEJSKA ZBIRKA SPLOŠNE PLOVBE V PIRANU

Oktober 1979 sta Pomorski muzej „Sergej Mašera“ v Piranu in delovna organizacija Splošna plovba Portorož slavila petindvajset let svojega obstoja. V ta namen je bila odprta v Portorožu Muzejska zbirka Splošne plovbe, Pomorski muzej pa je hkrati z otvoritvijo nove arheološke zbirke, 22. decembra 1979, predstavil dopolnjeno solinarsko zbirko.

Muzejska zbirka v Portorožu želi prikazati razvoj ladjevja Splošne plovbe (modele ladij, ki nosijo imena slovenskih mest in krajev, dopolnjujejo predmeti, ki so jih slednji darovali zbirki); nakazati povezave delovne organizacije s svetom (predmeti, ki so jih darovali zbirki agenti Splošne plovbe širom po svetu); en razstavnih prostor pa je namenjen športnim pokalom in priznanjem, diplomam itd., ki jih je dobila Splošna plovba v vseh letih svojega delovanja. Zbirka ni dokončana in se dopolnjuje z novimi predmeti.

Muzejsko zbirko Splošne plovbe je pripravil Pomorski muzej v sodelovanju z omenjeno delovno organizacijo.

Solinarsko zbirko smo v letu 1979 dopolnili z nekaterimi novimi predmeti, ki jih je podarila muzeju Droga — TOZD Soline, in slikovnim gradivom, ki prikazuje stanje solin v Slovenskem primorju danes.

Pomorski muzej „Sergej Mašera“ v Piranu in Muzejska zbirka Splošne plovbe v Portorožu bosta redno odprta za obiskovalce od 3. aprila 1980 dalje.

ZORA ŽAGAR

SODELOVANJE DIJAKOV V ETNOLOŠKIH RAZISKAVAH

Konec meseca junija (1981) so se v Piranu že tretje leto zvrstili Praznični dnevi slovenske folklorne, ki jih pripravljajo Zveza kulturnih organizacij Slovenije, Kulturno Umetniško društvo „Karol Pahor“ Piran in Obalno kraška turistično poslovna skupnost iz Portoroža.

Med številnimi prireditvami ima za obiskovalce kot tudi za prireditelje posebno mesto etnološka razstava — kot zaključek raziskovalnega dela dijakov piranske gimnazije. Etnološko raziskovalno delo poteka v sodelovanju med piranskimi dijaki pod vodstvom prof. sociologije, Pomorskim muzejem Piran, Pokrajinskim muzejem Koper, Kulturno umetniškimi društvom „Karol Pahor“ Piran in PZE za etnologijo na FF v Ljubljani.

Prejšnji dve leti so piranski gimnazijci preučevali način življenja v vaseh Padna (1979) in Raven (1980), letos pa raziskovalno delo teče v Strunjanu.

Naj omenimo, da v okviru PZE za etnologijo na FF v Ljubljani že več let poteka obsežnejša raziskovalna naloga „Način življenja Slovencev XX. stoletja“ v kateri sodeluje večje število etnologov iz vse Slovenije. V prvi fazi te akcije je bilo izdelanih enajst vprašalnikov pod naslovom „Topografija slovenskega etničnega ozemlja“, ki zajemajo vse vrste etnološkega raziskovanja. V drugi fazi pa je bil izdelan vprašalnik za „Rajonizacijo slovenskega etničnega ozemlja“ (ta akcija je v teku).

Mladi raziskovalci se tako z načinom dela in preučevano tematiko posredno vključujejo v aktivno delo profesionalnih etnologov na celotnem slovenskem etničnem prostoru. Poleg strokovnih napotkov njihovih men-

torjev so dijakom na voljo vprašalniki za že omenjeno „Topografijo“ in vprašalnik za zbiranje gradiva, kar zadeva stopnjo ohranjenosti tradicionalne kulturne podobe in njenih sprememb (inovacij). Slednja anketa ima naslov „Moje kulturno okolje včeraj, danes, jutri“. Zajema vprašanja, ki so izhodišča za podrobne pogovore (intervjuje) z informatorji in so pravzaprav zgoščena oblika vprašalnika za „Rajonizacijo“.

Kustosi naj bi kot mentorji posredovali dijakom metodološka izhodišča v etnologiji in metode etnološkega dela. Seznanjali naj bi jih z delom v muzejih in jih v konkretnih primerih, to je v akcijah, vpeljali v delo ter jih vodili do zaključne faze (v našem primeru do postavitve etnološke razstave).

Sam zaključek akcije, se pravi razstava, naj bi imel bolj celovit pomen. Predvsem naj bi javnosti predstavil delo dijakov, ki so ne samo raziskovali, temveč so hkrati odkrivali sebe v lastnem okolju. To dejstvo je tudi dobrodošla spodbuda mladim raziskovalcem.

Omenimo naj, da pedagogi na etnološkem oddelku na FF v Ljubljani nekatere študente pri zaključnih diplomskih nalogah usmerjajo v obravnavanje muzejske problematike. To usmerjanje zajema tudi postavitev razstave. Zagovor naloge torej poteka v razstavnem prostoru med krajani, študenti in profesorji. S tem pa je doseženo dvoje:

- direktna predstavitev v muzeju, povezana s krajani in
- prikaz muzejskega gradiva, ki zbuja ponos na kulturno dediščino.

Podoben namen ima etnološka razstava mladih raziskovalcev.

Dveletne izkušnje medsebojnega sodelovanja so pokazale, da se ne smemo zadovoljiti samo s postavitvijo etnološke razstave, katere glavni namen je popestritev turističnega utripa v poletnih mesecih na Obrežju. Zavedati se moramo, da je sodelovanje med šolo in strokovnim zavodom nujnost, ki je ne smemo podcenjevati. Dijake namreč med tako akcijo seznanjamo z etnologijo, ki žal ni učni predmet v šolah. Obenem pa jim privzgajamo zgodovinsko zavest ki je podlaga našega družboslovja in marksistične pedagogike.

Glede na raziskovalno temo dijakov lahko ugotovimo, da je terensko delo v zadnjih dveh letih dalo predvsem pozitivne rezultate, negativne plati pa so povezane s samo organiziranostjo in usmerjanjem dijakov.

Največji problem je, da dijaki — razen redkih izjem — niti v osnovnih obrisih ne poznajo etnološkega dela ali pa je njihovo poznavanje ostalo v mejah nostalgicnih predstav, ki zadevajo predvsem materialno kulturo. Navdušenje za raziskovalno delo jim je namreč že v prvih dneh (ob spoznavanju terena) v precejšnji meri splahnelo. Za delo z dijaki so potrebne organizirane vnaprejšnje priprave s predavanji in ogledi terena. To nalogo pa bi morali prevzeti poklicni etnologi. Zato si upravičeno zastavljamo vprašanje: ali je srednja šola resnično tisto, kar naj bi navdušilo dijake za raziskovalno delo? Verjetno bi o tem morali razmišljati že v osnovni šoli, da bi učence v mejah njihove dovtetnosti seznanili z načinom etnoloških raziskav in jim predstavili vsaj temeljna etnološka dela. Verjetno bi morala tudi etnologija dobiti mesto v učnem programu za srednje šole, in sicer kot redni predmet ali pa v okviru počitniške prakse in prostih dejavnosti.

Glede pozitivnih strani akcije naj poudarimo, da je zbrani material s terena urejen po sistemu etnološke

dokumentacije, torej zapisan na dokumentacijske kartone (fototeka, terenski zapisi, risbe in skice) in tematsko razvrščen. Vse to gradivo postaja sestavni del etnološke dokumentacije v Pokrajinskem muzeju. Ena od nalog gimnazijcev je tudi zbiranje podatkov in dokumentiranje etnoloških predmetov, ki so bili po presoji mentorjev restavrirani v muzejski delavnici in razstavljeni. Po odkupu pa so obogatili muzejsko zbirko.

Na omenjeno problematiko sta opozorili tudi javni razpravi ob zaključenih akcijah (Padna, Raven), na katerih so poleg mladih raziskovalcev in njihovih mentorjev sodelovali tudi profesionalni etnologi iz muzejev in etnološkega oddelka na FF, pedagogi iz gimnazije in občani. Iztočnico prvega od obeh pogovorov je vseboval že sam naslov: „Ali je kulturna dediščina del nas?“, ki je bil namenoma nekoliko provokativen, saj ob sodobnem načinu življenja radi pozabljamo na preteklost lastne kulture. Še bolj pereč problem je odnos do te dediščine, do njenega ohranjanja in odnos posamičnih generacij do nje. Vprašanje kulturne dediščine je navsezadnje tudi vprašanje naše zgodovine in načina mišljenja.

Ob praktičnih dosežkih sodelovanja pa ne smemo prezreti njegovega poglobitvenega cilja: namen vključevanja mladih v raziskovalno delo ni samo spoznavanje in ohranjanje kulturne dediščine. To vključevanje naj se kaže predvsem v seznanjanju z življenjskim stilom prebivalcev najširših družbenih plasti slovenskega etničnega prostora.

ZORA ŽAGAR
ZVONA CIGLIČ

SOŇA BURLASOVÁ, EJ, PRIŠLI SME, PRIŠLI SME, NA POLE DRUŽSTVENÉ. L'UDOVÁ PIESŇOVÁ TVORBA S TEMATIKOU JEDNOTNÝCH ROL'NÍCKYCH DRUŽSTIEV. ZOSTAVILA A ÚVODNU ŠTÚDIU NAPÍŠALA S. B. Z PRÁC NÁRODOPISNÉHO ÚSTAVU SAV. BRATISLAVA 1980. 234 STRANI, MUZ. NOT., RUS. IN NEM. POVZETEK.

Ljudska pesem je tesno povezana z življenjem, vsakdanjim in prazničnim, zato vse večje spremembe razmerij nujno vplivajo nanjo, bodisi v negativnem ali pozitivnem smislu. Se pravi, da nekatere njene zvrsti lahko zamrejo, se spremenijo ali pa nastane nekaj novega. Zgled za to novo ustvarjanje pomeni zbirka S. Burlasove.

Kot izvemo iz uvodne študije, se je na Slovaškem začelo kolektivno gospodarstvo -l. 1949, ko je vsa obdelovalna zemlja postala družbena last. Za kmečko prebivalstvo je to pomenilo veliko prelomnico, ne samo zaradi novega načina dela in uporabe strojev, marveč se je bilo treba v marsičem tudi psihično prilagoditi novi stvarnosti. V prvem obdobju so bili za zgled in spodbudo sovjetski kolhozi. Slovaški kmetje so jih spoznavali tudi prek filmov, v katerih so se oglašale č a s t u š k y, kratke ljudske pesmi s štirivrstičnimi kiticami in z aktualno tematiko. Po njih zgledu so nastajale tudi prve slovaške pesmi s sodobno vsebino, najprej -na letnih zborih zadruženikov. Zato vsebujejo poleg sestavin ljudskega izročila tudi povsem umetne. Za mnoge slovaške častuške je znan pesnik in skladatelj.

Z raziskovanjem novega ljudskega pesemskega izročila je začela v 50. letih B. Filová-Barabašová, za njo pa je

prevzela S. Burlasová. Sad njenih prizadevanj je zbirka čez 400 primerov, od katerih je bilo 162 odbranih za objavo v tej knjigi. Razdeljene so v šest poglavij in se nanašajo na ustanovitev zadrug, na letne članske shode, na življenje v zadrugah in na žetev. Pri vsaki pesmi so podatki o pevcu, kraju in času zapisa, o zapisovalcu in ustvarjalcu in morebitni objavi. Na koncu knjige je za splošnim seznanom po zaporednih številkah tudi seznam po začetnih vrsticah.

V uvodni študiji prinaša avtorica izsledke svojih analiz besedila in melodije. Poudarja, da tudi za novonastale pesmi veljajo iste zakonitosti kot za staro izročilo, namreč kar zadeva ustno sporočanje, spremenljivost anonimnost itd., čeprav ne v polni meri. Po vsebini odsevajo te pesmi vse strani življenja iz časa, ko so nastale, in razmerje ljudi do sprememb, ki so jih prizadevale. Tako npr. izražajo najstarejše med njimi navdušenje nad uporabo strojev, ki so olajšali delo na polju in obetali boljše življenje. Toda v nekoliko mlajši skupini se že izraža nejevolja nad pomanjkljivostmi in napakami, slabo organizacijo, majhnimi dosežki itd. Podobno je v skupini pesmi za letne zборе nekaj kritičnih ob siceršnjih hvalnicah. Pesemsko oblikovanje je zajelo tudi drobne vsakdanje dogodke in se ni omejilo samo na načelna vprašanja. Enako velja za skupino, ki obravnava razmerje do vodilnih funkcionarjev. Medtem ko so doslej naštetih pesmi pretežno nove, se tiste ob žetvi v večji meri naslanjajo na staro izročilo. Nekatere so celo samo prilagojene sodobnosti ali združujejo stare in nove sestavine.

V glasbeni podobi ni bilo najti novosti. Nasprotno; Burlasová ugotavlja, da so melodije povečini prevzete iz starega izročila. Npr. nova besedila za praznik žetve pojejo na stare žetvene melodije. Povsem nove, umetne melodije imajo pesmi iz skupine za letne zборе. Te stvaritve znanih posameznikov označuje Burlasová kot „naivno umetnost“.

Čeprav se je slovaška folkloristika že zgodaj začela zanimati za nove pesmi kolektivnega poljedelstva - v resnici je njih nastajanje skoraj spremljala - jim dokončne ocene še ne more izreči, ker so časovno še premalo odmaknjene. Objava pa se je zdelala potrebna, da bi opozorili na pojav sam in omogočili primerjavo s starejšim izročilom.

Knjiga je vsekakor zanimiv dokument časa in trdovitosti ljudske pesemske ustvarjalnosti. Lepa oprema in ilustracije ji dajejo videz poljudne zbirke in bo gotovo našla pot v širši krog občinstva, hkrati pa je zaradi uvodne študije in strokovne dokumentacije namenjena tudi strokovnjakom.

ZMAĀA KUMER

BRALCE GLASNIKA OBVEŠČAMO, DA ZARADI TEHNIČNIH IN FINANČNIH TEŽAV NISMO USPELI OBJAVITI SLOVENSKE ETNOLOŠKE BIBLIOGRAFIJE ZA LETI 1979 in 1980. OBJAVILI JU BOMO V LETU 1982.

BULLETIN OF SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY 1981 4

CONTENTS OF THIS ISSUE

This issue brings an article by Slavko Kremenšek about the way of life as a special category which has an economical and political meaning. The author presented this article at a conference of Yugoslav ethnologists in October 1981 in Neum (Bosnia and Hercegovina). The present issue also brings a number of reports and reviews of professional literature and ends with a chronicle of ethnological events in 1981. We would also like to inform all readers that due to technical difficulties the current bibliographies for 1980 and 1981 can not be published until 1982.

ETHNOLOGISTS AND MISSIONARIES: CHAPTER FROM THE HISTORY OF NON-EUROPEAN ETHNOLOGY IN SLOVENIA.

Various ethnologists valued the work of missionaries quite differently, but they have also agreed that both professions have a number of things in common. It seems that the opinions of ethnologists – both positive and negative – based on an emotional rather than on a professional basis. In ethnology we therefore miss profound systematic research works about the contribution of missionaries towards understanding and changing of Non – European cultures. It is possible to say that the separation of purely scientific interest for Non – European cultures from missionary work is a rather recent development. From the historical point of view we can say that in comparison to missionaries ethnologists have begun with their research rather late.

The most distinctive beginner of comparative culture research and a pioneer of scientific ethnology is a French missionary and Jesuit Joseph Francois Lafiteau with his work on various customs of Canadian Iroquois and antique peoples, published in 1732. Although there is no closer connection between Lafiteau and later culture researchers gravitating towards natural sciences in the 18th century and in the first decades of the 19th century, this indicates the importance of even early missionary work for the development of ethnology. This importance further increased with the work of Viennese cultural and historical school (W. Schmidt, W. Koppers and others), with comparative study of religions and language research and with individual regional research works (K. Strehlow, M. Leenhardt, R. H. Codrington and others). Therefore it may be interesting to examine the contributions of prominent Slovene missionaries to Non – European ethnology.

The first Slovene missionary in Asia and the first Slovene missionary outside Europe in general could be Franciscan Odorik Mattiuzzi from Pordenone (Odorico de Pordenone), that is if the presumption of the Slovene historian Gruden about Mattiuzzi's Slovene descent is right (Mattiuzzi = Matijevc, Matjuc). In 1314 Odorik requested to be sent to Asian missions and the Pope sent him to the East in 1318. Mattiuzzi travelled through present Turkey, Persia and Irak where he took a boat to India. Upon arriving in India in 1321 he crossed the Andaman and Nicobar Islands, Sumatra, Java and Borneo and came to the court of the great khan in Peking where he already found eight other missionaries. After three years in China he returned to his homeland across Tibet, Sinkiang and Persia. Soon after his return, on January 14, 1331, he died in Videm (Udine).

After Marco Polo, Odorik was the first traveller who described the landscape, towns and people from his trip in detail. In some towns (in Lhasa, for instance), he was the first European. On request of the provincial he dictated an account of his journey to Franciscan Guglielmo da Solagna in Padova. This book was soon spread across Europe in many transcripts and printings (at least 73 transcripts and 14 printed editions).

Four centuries later, in 1738, another Slovene missionary came to China. His name was Avguštin Hallerstein and he was born in Mengeš. At the emperor's palace in Peking he studied mathematics, astronomy and geography.

Hallerstein's extensive letters with descriptions of his trips and work, life in China and at court were published and thus became available to scientific circles all across Europe. It seems that they were first printed in the collection entitled "Der Neue Welt – Bott" by J. Stoecklein. Eight Hallerstein's letters from 1735 to 1749 were printed here. Jesuit Franz Keller reprinted five German letters from 1735 to 1740 in the 30th book of letters and travel-records of Jesuit missionaries (printed in Vienna in 1755). Hallerstein also adapted and improved the Chinese calendar. With the aid of court income registers he calculated the number of Chinese inhabitants which amounted to 198,213,718 (published in „Memoires concernant l'histoire des chinois", Paris, part IX., P. 440). Hallerstein was so highly esteemed as a scientist that the director of the Petrograd Academy, count Ciril Razumovsky, asked him for some information about Chinese court, religion etc.

Ingnacij Knoblehar made an important contribution to the ethnology of Africa. He worked among the Nilot tribes in Sudan. He often travelled on Nile by ship. Almost half of his years in Africa were spent on trips. The way from Khartoum to Gondokoro is almost 1800 kilometers long and from Alexandria to the Lumutad island, which is the most southern point that Knoblehar reached, there is 4100 kilometers. For several years no European came further than the Lumutad island where Knoblehar came in 1855. An extensive report about Knoblehar's first voyage along Nile was published in a special booklet German and Slovene by Vinko F. Klun ("The Voyage Along White River", published in Ljubljana in 1850). The ship's diary about the same trip was published in the chronicle of Viennese central institution for meteorology and earth magnetism. On request of the same institution Knoblehar and Dovjak were the first to systematically collect data on meteorological conditions and water level of the white Nile. The state library in Vienna saves Knoblehar's material for a dictionary of the Dinka and Bari languages. Knoblehar improved the Bari dictionary in Gondokoro between April 11 and July 12, 1855, and translated the principal Christian instructions into the Bari language. When visiting Europe in 1850, Knoblehar donated his ethnological and ornithological collection from Sudan to the museums in Vienna and Ljubljana. In a letter dated November 29, 1852, (published in the second yearly report of the Mary's society in Vienna in 1853) he said that he had sent two cases with zoological and botanical collections for the Viennese zoological museum and for the museum in Ljubljana.

A premature death prevented Knoblehar to write his planned extensive work about Sudan. After his death, his diaries and various field notes went to the Roman "Propaganda", but they have not been examined yet. Some of his data and sketches were used by an American traveller named Bayard Taylor in the 27th chapter of his travel book about Africa. Many of Knoblehar's verbal and written information was also used by Ferdinand Lesseps, one of the builders of the Suez Canal, in his Nile memorandum to the French Academy and other articles. Knoblehar's "excellent scientific diary" was highly praised by the well-known German zoologist Alfred Edmund Brehm who met Knoblehar – together with the naturalist Johann W. Mueller – in Sudan in either 1848 or 1849.

Knoblehar's discoveries attracted so much interest in Europe that a report was given about them in the Berlin geographical society as early as 1851. Bayard Taylor met Knoblehar in Khartum in 1852 and described him as the best expert concerning Nile. On October 13, 1857, Knoblehar became an honorary member of the Geographical society in Vienna.

It has to be stressed that Knoblehar's associates also contributed an important part as far as the knowledge about the Nile region, its inhabitants and cultures are concerned. Thus a missionary named Andrej Mozgan who spent four years alone among the blacks of the kik tribe, tried hard to learn about their language and customs. He conveyed the data about the life-style of the Nilot tribes to the Italian researcher Carlo Piaggia and also helped to collect various artefacts for an ethnological collection which later came to the Berlin museum.

Janez Klančnik, a craftsman who was in charge of the economy in the Khartum mission and worked with Mozgan at the St. Cross mission, became an ivory merchant after Mozgan's death. During the winter of 1861–1862, he advanced west of the White Nile and came to a big river flowing west. This was probably Uele, a tributary of the Kongo river. Klančnik was the first European to reach the middle Kongo river basin. Later he accompanied H. Schubert there. In 1863 he joined an expedition of the Dutch researcher A. T. van Capellen and researched the river basin of Bahr el Ghazal at the southern rim of the Sahara desert. Yet he never published his discoveries.

Numerous Slovenes have been doing missionary work in North and South America since the 17th century. We will mention two of them: Marko Anton Kapus from Kamna gorica and Friderik Baraga from Mala vas near Dobrnič.

Kapus arrived to Mexico in 1687 and worked among the tribes Pima and Opata. He was also one of the first Europeans to come to California. He participated in the discovery of the fact that California is a part of the American continent and not an island. His description of the journey to California was later published in Mexico in 1857. There he also published a booklet containing 267 chronograms which are an attempt to combine ethnology and history through verses.

Friderik Baraga lived and worked among North American Indians around Lake Superior, Lake Michigan and Lake Huron. From the ethnological point of view his most important book is "Popis navad in zadržanja Indijanov polnočne Amerike" (A Description of Customs and Behaviour of Indians of Midnight America, printed in Ljubljana in 1837 in Slovene and German and in Paris in 1837 and 1845 in French).

Sine this book was written for a wide circle of readers, it was done so in a popular way, and yet so exhaustively and objectively that it retained the distinctions of similar scientific works. In the introduction Baraga mentioned that his homeland had asked him to write about various Indian customs after only a year of his life among Indians, but then he did not possess enough knowledge about Indians, partly because of his poor knowledge of English and partly because he was not able to critically evaluate his experiences. Only after living among Indians for five years, when he was almost completely accustomed to their life-style and walked in his snow-shoes hundreds of kilometres from one Indian camp to another, did he decide to grant the wish of his fellow-countrymen.

The book describes material, social and spiritual culture of North American Indians. The first part deals with the discovery of America and the European colonization. It is interesting that Baraga defended the theory about the Asian origin of American Indians which – in his time – had not been proved yet. He enumerated the names of twenty large Indian tribes and noted the number of Indians who lived in the west and in the whole of North America at that time. The second part of the book deals with the "characters, customs and habits of North American Indians". Here Baraga described various anthropological and characteristic features of Indians, their settlements, food, art and crafts, hunting, fishing, weddings and married life, birth, child-raising, religion, fighting, forms of government, illnesses, medicine and burial customs. Baraga's book is thus a real ethnological monography. At the same time this is the first Slovene book which is entirely dedicated to the description of a foreign people and also one of the first Slovene professional books in general. Slovenes received it in the time when ethnology started to form as an independent science.

Baraga took into account the data provided by other authors, but he also critically evaluated their works. Contrary to English writers, he condemned the English who became savages when fighting the Indians. But he also did not idealize Indians. Although he praised their courage, loyalty to their tribes, perseverance, strength and hospitality, he enumerated their bad qualities as well.

In the first half of the 19th century, Baraga's book presented a source of important information about Indians for the whole of Europe and of course even more for Slovene readers.

During the first five years among the Ottawa Indians, Baraga learned so much about their language that he was able to preach without any help of a translator. Since the Chippewa language was similar, he learned that one even faster. In both languages he wrote and published 32 religious books (some of them were reprinted), the Chippewa grammar and a double English – Chippewa and Chippewa – English dictionary. Baraga sent his ethnological collection to the museum in Ljubljana. Some artifacts went to Vienna as well. The collections of Baraga and Knoblehar are the oldest larger ethnological collections in Slovenia.

Another Slovene missionary named Franc Pirc from Godič above Kamnik followed Baraga's footsteps.

Pirc mastered the Chippewa and Ottawa languages. He even wrote poetry in them, as well as several Ottawa religious books. His most important work is the description of the Ottawa and Chippewa Indians in German entitled "Die Indianer in Nord-Amerika, ihre Lebensweise, Sitten, Gebräuche". It was published in St. Louis in 1855. The book is divided into three parts: the first is entirely ethnological, dealing with Indian life in a way similar to Baraga, although it has more chapters and also covers some new subjects (language, birth rituals, Indian councils). Among the most interesting are the chapters about Indian medicine, religion and magic. The second part describes the history of christianization of Indians and the third Pirc's missionary voyages and work among Indians. An appendix has a short statistics of Minnesota and a description of German settlements there which Pirc knew very well.

Although Pirc started to write his book after spending almost twenty years among North American Indians, it is not as good as Baraga's book, despite the fact that the latter was written after only five years of field work. Baraga's descriptions are more condensed, precise, objective and sober. Pirc was of the opinion that Indians were the descendants of the builders of the Babylon tower, although he also mentioned the theories about their Asian and Jewish origin. Furthermore his book does not list any literature he may have used. He also described Indians in his songs which he sent home to his friends. Sometimes they were written in an Indian manner on a thin layer of birch bark.

Pirc tried to promote agriculture and commerce between Indians and European settlers. While working in Minnesota he frequently notified Slovenes back home about the regions which were especially suitable for profitable economy and invited them to the States.

Thus we only roughly indicated the importance of missionary reports for the history of Slovene ethnology. Further research, oriented especially towards Slovene missionary activity in the 17th and 18th century, will undoubtedly reveal new facts. It will also be possible to discover some parallels between the history of Slovene culture research and simultaneous research concerning Non-European cultures.

ZMAGO ŠMITEK

„BARKOVLJE 81“ — PRVI MLADINSKI RAZISKOVALNI TABOR V SLOVENSKEM ZAMEJSTVU V ITALIJI

Od 22. do 27. junija je v Trstu potekal mladinski raziskovalni tabor, ki so ga organizirali Slovenski raziskovalni inštitut, Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici in Društvo slovenskih naravoslovcev in tehnikov „Tone Penko“ iz Trsta. Tabora se je udeležilo sedemnajst dijakov s tržaškega in goriškega učiteljskega in s tržaškega znanstvenega in klasičnega liceja. Pod vodstvom mentorjev iz Trsta, Kopra in Ljubljane so — razporejeni v manjše skupine — raziskovali zgodovinsko, geografsko, etnološko in naravoslovno problematiko Barkovelj, ki so bile nekdanje izrazito slovensko predmestno naselje, danes pa so del Trsta, z narodnostno mešanico, a še vedno pretežno slovenskim življenjem.

Mladinski raziskovalni tabor „Barkovlje 81“ je bil uspešno organiziran in njegove izkušnje so vredne posnemanja. Dijaki so skupaj z mentorji cel teden bivali v Dijaškem domu v Trstu, od koder so vsak dopoldan in popoldna odhajali na terenske raziskave, po vrnitvi pa so imeli v domu na voljo prostore in opremo za obdelavo zbranih podatkov, za strokovne pogovore, sproščene pomenke in predavanja. Tako jim je Stane Peterlin z Zavoda za zaščito naravne in kulturne dediščine iz Ljubljane govoril o zaščiti naravne dediščine in jim hkrati kazal diapozitive naravnih spomenikov, z Zvono Ciglič pa sva predvajali tri etnološke filme (iz serije desetminutnih filmov za Dopisno delavsko univerzo, in sicer Lan, Vinogradništvo in Sirjenje na ovčji planini) in spregovorili o delu slovenskih etnologov in o etnologiji nasploh. Ko pa je imela v Dijaškem domu večerno vajo folklorna skupina „Stu ledi“, so si udeleženci tabora lahko ogledali in poslušali spored te skupine — tudi ples in pesmi iz Barkovelj in drugih vasi tržaške okolice.

Zgodovinska skupina je raziskovala prosvetno kulturno življenje v Barkovljah in njihov narodnostni sestav, geografska je preučila spremembe v izrabi tal od prve polovice preteklega stoletja do danes, naravoslovna pa je ugotavljala onesnaženost morja in njene posledice na morsko življenje ter raziskala rastlinstvo od obrežja do visokega kraškega roba nad naseljem. Naravoslovna skupina je sodelovala tudi z morsko biološko postajo v Portorožu. Sodelovanje z Barkovljani je bilo izvrstno — celo dopoldneve in popoldneve so posvečali delu z raziskovalci in pripovedovali o preteklosti in sedanjosti svojega kraja.

Z Zvono Ciglič sva bili mentorici etnološke skupine. Prvotno smo namaravali teden raziskovalnega dela posvetiti predvsem ribištvu, vinogradništvu in noši v Barkovljah. Že prvi dan terenskega dela pa smo to zamisel opustili. V pogovorih s prebivalci smo namreč odkrili toliko zanimivih pojavov, da smo sklenili, naj ena skupina zbere gradivo o ribištvu, ki je bilo v preteklosti res najpomembnejša gospodarska dejavnost v tem naselju, druga skupina pa naj zajame čim več področij kulture Barkovljanov. Tako naj bi namesto podrobnega poznavanja zgolj treh izbranih področij dobili čim širši pregled barkovljanskega načina življenja in s tem podlago za nadaljnje raziskave.

Za preučevanje ribištva smo sestavili poseben vprašalnik na podlagi II. vprašalnice Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja. Z zbranimi podatki smo osvetlili razvoj ribiške kulture od 19. stoletja naprej in

skušali ugotoviti, v kolikšni meri so se njene nekdanje značilnosti obdržale do danes. Spraševali smo po sestavnih materialne, družbene in duhovne kulture ribičev.

Druga etnološka skupina je zbirala gradivo o krajevnih in hišnih imenih, o družinskih preteklostih, o noši in prehrani, o gospodarskem položaju družin, o letnih šegah, o domačem zdravilstvu in verovanju.

Barkovljani s svojo diferencirano kulturo obvladujejo naravo, prostor in družbo, v kateri živijo. Z enotedenskim raziskovanjem smo o tem lahko dobili samo splošno podobo, spoznali pa smo, kako dragoceno in pomembno bi bilo Barkovlje še podrobneje preučiti. Prihodnje raziskave bodo morale temeljito zajeti vsa področja gospodarske, predvsem pa družbene kulture: sorodstvene odnose v okviru sorodstveno povezanih „kortov“ (gruče hiš, nastale s postopnim dozidavanjem hiš gospodarjevih sinov), sosedske odnose, razlike v življenju Slovencev in priseljenih Italijanov, delež enih in drugih v življenju soseske, razlike v načinu življenja enih in drugih, odnos enih in drugih do naselja in soseske. Tudi raziskovanje življenjskih in letnih šeg, zdravilstva in verovanja bo bistveno osvetlilo odnos Barkovljanov do okolice in njihovo pojmovanje sveta. Glede na to upamo, da bodo Barkovlje že v bližnji prihodnosti predmet dolgotrajnejšega etnološkega preučevanja.

Mladinski raziskovalni tabor „Barkovlje 81“ je bil pomemben dogodek. Organizacija je bila odlična, rezultati pa so zanesljiva podlaga nadaljnjim raziskavam tega kraja.

Sredi septembra so se udeleženci tabora ponovno sestali. Dogovorili so se, da bodo izsledke poletnega raziskovanja predstavili najprej Barkovljanom, nato pa še po šolah na Tržaškem in Goriškem. Da bi njihovo delo kasneje, do prihodnjega tabora 82', ki ga bodo zagotovo priredili, ne zamrlo, so sklenili, da se bodo med letom tedensko sestajali. Tako so na tem sestanku, ki mu je prisostvoval tudi član Izvršnega odbora gibanja Znanost mladini iz Ljubljane, postavili podlago Klubu mladih raziskovalcev, ki bo združeval člane s Tržaškega in Goriškega. Uspehi letošnjega tabora in delovna vnema udeležencev zagotavljajo uspešno raziskovalno delo mladih v slovenskem zamejstvu v Italiji tudi v prihodnje.

MOJCA RAVNIK

BRANCELJ ANDREJA, DRAŠIČI — SPREMINJANJE PODOBE BELOKRANJSKE VASI. DIPLOMSKA NALOGA NA PZE ZA ETNOLOGIJO FF, METLIKA, AVGUST 1981, 62 STR., 50 STR. PRILOG.

„Če torej želimo, da bi Drašiči ostali Drašiči in ne le skupek arhitekture, ki jo srečamo v primestnih in mestnih naseljih, je naloga strokovnjakov, da pomagajo ljudem reševati in načrtovati njihovo bivalno okolje. Za to pa je potrebno poznati tudi odnos med človekom in stavbo v kateri le-ta živi. To je bistvo etnološkega raziskovanja.“

Kolegica Andreja Brancelj s temi mislimi zaključuje svojo diplomsko nalogo. Z zaključnimi ugotovitvami avtorice se povsem strinjamo, vendar menimo, da je ravno poznavanje odnosa med človekom in stavbo, katerega avtorica poudarja, v nalogi nezadostno prikazano. To pa zato, ker je del naloge, kjer naj bi bil ta odnos plastično prikazan, povsem deskriptiven, na ravni etnografskega opisa. Avtorica je tudi sama označila del naloge kot

deskriptiven in je to skušala preseči od poglavja „Vzroki ugotovljenih sprememb“ dalje (od 37. str. dalje). Torej je tekstovni del razdeljen v dva vsebinsko različna dela. Tako imenovano analitično jedro (str. 17–57) ne daje ustrezne povezave med terenskimi ugotovitvami in teoretičnimi izhodišči. Teoretično jasno izhodišče, da je človek in njegov odnos do bivalnega okolja v ospredju etnološkega zanimanja, ne dobi povsem ekvivalentnega odraza v praktičnem prikazu in analizi obravnavanega območja.

Krajevna omejitev in časovna omejitev na obdobje 15-ih let, sta avtorici dejali ogromne možnosti, ki pa jih ni povsem izkoristila, predvsem glede na to, da je naloga oprta na razpravo Fanči Šarfove, „Domovi v Drašičih s posebnim pogledom na stanovanjsko raven“, SE 20/1967. Tako predvsem pogrešamo poglobljen prikaz človekovega bivanja v spremenjenih bivalnih razmerah. Npr.: Kakšne so posledice modernizacije kuhinje v prehrani, kdo je bil glavni akter teh sprememb in zakaj? – Kajti vse spremembe ne moremo gledati samo kot posledico vesplošnega gospodarskega napredka. Kakšno vlogo ima pri spreminjanju ali ohranjanju bivalnega prostora starejša oz. mlajša generacija?

Glede na to, da so prebivalci Drašičev zaposleni tako v kmetijstvu kot v industriji, nas bi zanimalo, kako je bilo z razdelitvijo finančnih sredstev pri obnavljanju in gradnji hiš. Ravno v teh in podobnih vprašanih, ki v nalogi niso zadovoljivo rešena, vidimo možnost za realizacijo zastavljenih teoretskih izhodišč.

Zanimivost te naloge je, da pravzaprav priloge predstavljajo jedro naloge in so tako glede na obsežnost kot vsebino zelo bogate.

To naj bi bili prvi, splošni vtisi o nalogi. Navedimo pa še nekaj pripomb, ki smo jih opazili med vrsticami samimi in so nas nekoliko motile. Avtorico moramo opozoriti na prepogosto ponavljanje: „o tem več v naslednjem poglavju“. Nadalje – citati, ki so sicer zelo dobra popestritev teksta in jih vsekakor ni preveč, so ponekod neumestni (npr. str. 29). Potem: domača hišna imena niso le posebnost Drašičev, ampak jih najdemo tudi drugje po Sloveniji. Končno naj opozorimo še na nekatere kontradiktorne izjave, pri katerih gre verjetno za nejasno formulacijo. Tako v povzetku avtorica trdi, da je bil razvoj bolj počasen, kar pa ne bi mogli sklepati iz naloge same, kjer stalno poudarja hiter razvoj zadnjih 15 let.

Izredno pa je treba pohvaliti zamisel o predstavitvi naloge na terenu, kar je prav gotovo vredno posnemanja, kajti na ta način se tudi ostali lahko bolje približamo tej tematiki. Plod celotne raziskave je tudi razstava, ki je v bistvu del naloge same, saj priloge diplomske naloge predstavljajo obenem tudi muzejske evidenčne kartone; razstava, ki smo si jo lahko ogledali v metliškem muzeju, je bila zelo dobro pripravljena. Priloge so zelo nazorno in natančno izdelane, morda naj pripomnimo le to, da pri Kenyersovi metodi projekcije glavnega bivalnega prostora manjka razvojni prikaz. Manjkajo tudi grafične predstavitve sintetičnih ugotovitev, ki bi podale občje zakonitosti v spremembah in razvoju bivalne kulture celotne vasi; iz prilog je namreč razvidno samo stanje posameznih hiš.

Positivno v nalogi je tudi to, da avtorica poda namen, metode dela, vire in literaturo, in tudi (delno) predstavi dosedanje raziskovanje te tematike. Vendar pa bi lahko izvedla tudi bolj kritičen pristop k nekateri literaturi, predvsem k podobnim nalogam, ki so na PZE za etnologijo nastajale v zadnjem obdobju, in pa k izho-

diščni razpravi naloge (razpravi F. Šarfove); to predvsem zato, ker je diplomska naloga kolegice Brancljeve ena prvih nalog, ki se je te teme lotila iz novega, interdisciplinarnega in aplikativnega izhodišča.

Navsezadnje se nam tu postavlja bistveno vprašanje, kako uspešno izvajati tolikokrat omenjeno interdisciplinarno delo – v tem primeru med etnologijo in arhitekturo. Kako v praksi najbolje reševati skupne probleme? Avtorica je s to nalogo prav gotovo že naredila prve korake. Sprašuje pa se tudi: „Kaj narediti s tem, kar je?“ in pravi: „poiskati je treba rešitve, za začetek morda samo v kvalitetnejšem delu inšpekcijskih uslužbencev.“ To je sicer res, vendar pa je na samem začetku bolj bistvenega pomena, da dokončno rešimo probleme znotraj samih interdisciplinarnih strokovnih okvirov; šele tako oboroženi lahko pomagamo spreminjati kvaliteto delovanja inšpekcijskih in podobnih služb. Gre namreč za to, da, še preden apliciramo svoja dognanja na družbeno stvarnost, jasno izdelamo tako metodološka kot metodična načela interdisciplinarnega dela. Tu se bo morda kdo vprašal, čemu spet te pripombe, ko pa je bil o tem že nešteto govori in smo te probleme reševali že na številnih okroglih mizah in sestankih. To je res, in res je tudi to, da gre v konkretnem primeru interdisciplinarnosti (med etnologijo in arhitekturo) za dokaj uspešno sodelovanje, da je tu že v izoblikovanju precej pozitivna metodologija, kar pa ne bi mogli reči tudi o metodah – in ravno v tem je problem: v vprašanju konkretnih terenskih metod! Dejstvo je, da je eno vprašanje kljub vsemu še vedno odprto, in sicer vprašanje stičnih točk konkretnega izvajanja. Naj to bolj nazorno prikažemo. Na eni strani je tu živi človek z vsemi svojimi stvarnimi potrebami in odnosom do svojega bivališča, tisti človek, ki da hiši življenje in funkcionalnost, kar je problem predvsem etnologa, pa tudi arhitekta. Na drugi strani pa je tu hiša sama na sebi s svojimi estetskimi vrednostmi, goli objekt, spomenik, kar pa je bolj predmet spomeniškega varstva, umetnostnih zgodovinarjev, arhitektov in morda še koga. Kljub številnim povezavam in namestitvam etnologov v spomeniškovarstveno službo, je glavni problem še vedno v tem: kakšna merila in kakšne kompromise tu postaviti, do kolikšne mere upoštevati na eni strani človeka in na drugi strani estetiko starih hiš?

Mihaela Hudelja
 Pavla Mavec
 Mojca Terčelj

ORVAR LÖFGREN, JONAS FRYKMAN, DEN KULTIVERADE MÄNNISKAN (KULTURNI ČLOVEK). LUND, LIBER BOKFÖRLAG, 1979, 240 s., ilustr.

V knjigi „Den kultiverade människan“ avtorja Orvar Löfgren in Jonas Frykman obravnavata kulturni razvoj Švedov v zadnjem stoletju, od starejše kmečke družbe do meščanstva.

Prvo poglavje „Človek in čas“ obravnava spremembe v dožemanju časa. Prvotno se je kmet ravnal po koledarju narave. Upošteval je vreme in letne čase, da bi mu zemlja obrodila čim bolje, medtem ko za svoj rojstni datum ni vedel. Njihov občutek za čas je bil ritmičen in repetitiven. Delali so, kadar je bilo delo, med delovnimi obdobji pa so pili, jedli in lenarili. Spremembe so se pokazale v 18. stoletju, ko se na Švedskem začne razvoj tržno usmerjenega agrarnokapitalističnega kmetijstva. Takrat je začel tudi kmet uporabljati uro, pisati dnevnik in

podobno. Z industrializacijo se je občutek za vrednost časa ustalil in ljudje, ki so prišli delat v tovarne neposredno od pluga, so spoznali dragocenost časa. Čas so dojemali kot nasilje nad življenjem in z nostalgijo se spominjali starih časov svojih dedov in pradedov.

Drugo poglavje je posvečeno odnosu do narave. V borbi za obstanek je bil kmet odvisen od nje in znal je tudi z njo ravnati. Verjel je v magičnost narave, v razne palčke, ki so bili gospodarji narave in s katerimi je bilo treba lepo ravnati, drugače bi se lahko maščevali.

Oddaljenost meščanske družbe do narave v dobi industrializacije je dalo naravi nov, drugačen pomen. Gledali so jo kot nekaj romantičnega, skoraj eksotičnega. Švedi so v tem času vzljubili svojo deželo, zemljo in naravo. Danes je za Švede tipično, da se ob vsaki priliki napotijo v gozd, z malico in kavo, po brusnice, gobe, borovnice, ipd. Tipični so tudi rituali moških družb na trim stezah, ob ribolovu na zimskem ledu. Čeprav je ljubezen do narave globoko zakoreninjena, jo izkoriščajo, skoraj „prodajajo“, kajti s prizvokom „naraven“ se danes vse proda.

V tretjem poglavju, ki govori o Švedu kot družinskem človeku, je nakazana oblika „klasične“ kmečke družine, kjer je poglobljena težnja po obstoju in napredku kmetije, medtem ko je čustveni svet zapostavljen. Tako so imeli neporočeni nižji družben-status kot poročeni. V meščanski družbi je prišlo do poroke šele, ko je moški lahko zagotovil svoji bodoči ženi udobno življenje, kajti on, moški, naj bi služil kruh, medtem ko naj bi žena ostala doma in služila kot inventar, last moškega.

Vzgoja otrok v kmečki družbi je bila stvar kolektiva (hlapci, sosedje, sorodniki). Sicer sta obstajali dve predstavi o tem, kakšna naj bo vzgoja otrok. Prva, kjer je otrok pretepan, prisiljen k delu, brez „otroškega sveta“, ter druga, kjer so otroci v sožitju s starši ob skupnem delu na polju — idila. Cilj vzgoje meščanskih otrok je bil v poglavitnem obvladovanje samega sebe. Prav to „držanje nazaj“, menita avtorja, je osnovnega pomena pri razvoju švedske meščanske družbe. Stiki staršev z otroki so bili omejeni, telesni kontakti redki. Vsakodnevna opravila so otroci opravljali s gubernantami, varuškami. Dom je bil predvsem podoba družbenega statusa navzven in zato čišče pred „krutim“ svetom.

Delavci v mestih so seveda živeli čisto drugačno življenje. Od doma so predvsem odhajali na delo. Jedli so slabo in večinoma imeli velike težave z novim načinom življenja v mestih. Mnogi izmed njih niso bili iz kmečkih družin, temveč iz družin podeželskih delavcev, sezonskih delavcev in podobno.

V kmečki družbi je bila higijena slaba. V isti obleki so delali, jedli in včasih tudi spali. Umivali so se redkokdaj (enkrat tedensko pred odhodom v cerkev), pospravljali dom še redkeje (Božič, sredi poletja — „midsommar“). Hlapci so spali po hlevih, kmečka družina v stanovanjskem delu skupaj z ovcami, pujski, psi in mačkami. V postelji so spali starši in majhni otroci, drugi vsi na tleh. Zelo spoštovani gostje so spali na kuhinjski mizi.

O odnosu med spoloma so bili zelo nepoučeni. Menili so, da je najbolj primeren čas za oploditev, ko ima ženska mesečno perilo. Vse o spolnosti je bilo za otroke tabu. Vseeno so otroci veliko izvedeli od hlapcev in dekel na domačiji. Na splošno pa so gledali na spolnost bolj sproščeno kot kasneje v meščanski družbi, kjer je bilo celo imenovanje raznih telesnih delov neolikano. Izjeme so bile glava, vrat, roke in deli obraza. Posebno ženske so

se sramovale delov lastnega telesa in so se na primer tuširale v kopalnih haljah in podobno.

Otroci višjega meščanskega sloja, ki so bili pod nadzorstvom matere, a vzgojeni od raznih služkinj, so ravno preko njih tudi dobili prva spoznanja o razliki med spoloma.

Knjiga je polna primerov, ki „sočno“ opisujejo in tolmačijo dogajanja avtorjev. Končna poglavja so morda malo skromna s primerjavami današnjega časa (in načina življenja Švedov danes) in zato za nepodučenega nekoliko manj zanimiva, vendar daje knjiga pregledno sliko razvoja švedske družbe od kmečke in meščanske.

ROK POGAČNIK

KRONIKA IN POROČILA

— V Slovenskem etnografskem muzeju je bila od 20. 11. 1980 do 11. 1. 1981 na ogled razstava Ljudska umetnost Vojvodine. Vojvodinski muzej, Oddelek za etnologijo iz Novega Sada je pripravil to razstavo v okviru prireditve ob Dnevi kulture SAP Vojvodine v SRS.

— Marko Terseglav je bil kot štipendist vlade Nemške demokratične republike od 2. 2. do 2. 5. na študijskem izpopolnjevanju v Berlinu. V tem času je poslušal redna predavanja (pri profesorju dr. Jacobeitu, profesoricih dr. Moharmnnovi, dr. Winckelmannovi in dr. Woellerjevi) na oddelku za etnologijo pri Humboldtovi univerzi. Obiskal pa je še druge etnološke ustanove v Berlinu, Leipzigu, Weimaru, Eisenachu, Wernigerodeju in Quedlinburgu.

— V Slovenskem etnografskem muzeju je bila od 6. 2. do 31. 12. na ogled razstava Govorica slovenske kmečke noše, ki jo je pripravila Marija Makarovič.

— 5. 3. je Ivan Šprajc, absolvent etnologije, na Filozofski fakulteti predaval o Peruju.

— 9. 3. sta bila na Filozofski fakulteti občni zbor in skupščina Slovenskega etnološkega društva. Za novega predsednika smo izvolili Ivana Sedeja, v novem IO pa je podpredsednik Zmago Šmitek, tajnica je Inja Smerdel, blagajničarka je Ingrid Slavec, za stike z Združenjem folkloristov Jugoslavije pa skrbi Marko Terseglav.

— 12. 3. je v seminarju za preučevanje slovenskega izseljenstva na PZE za etnologijo predaval Matjaž Klemenčič. Govoril je o virih za preučevanje slovenskega izseljenstva.

— 12. 3. je v Pevmi na Goriškem, v prosvetni dvorani društva Naš prapor, Naško Križnar predaval etnološke filme: Izdelovanje senenih grabelj v Gorenjah pri Divači, Prikaz pustnega teka črnovrških blumarjev, Pritrkavanje v Velikem Dolu na Krasu in vzporeden prikaz kraške literature, Izdelovanje ovčjega sira na planini Za skalo nad Vrsnikom v Soški dolini, Prikaz izdelovanja lanenega platna od setve lanu do tkanja, Vinogradniško leto v Slovenskih goricah. Večer je bil samo eno od podobnih srečanj, ki jih je prirejala Zveza slovenskih kulturnih društev v sodelovanju z Naškom Križnarjem, da bi na ta način spremljala in vzpodbujala zbiranje gradiva za briški muzej ljudske kulture v Bardu v zahodni Benečiji.

— 12. 3. je Mojca Terčelj, študentka etnologije, na Filozofski fakulteti predavala o Boliviji.

— 19. 3. je v seminarju za preučevanje slovenskega izseljenstva na PZE za etnologijo Matjaž Klemenčič govoril o slovenskih izseljencih v ZDA.

— 19. 3. je na Filozofski fakulteti Zmago Šmitek predaval o Indiji.

– 26. 3. je na Filozofski fakulteti Zmago Šmitek nadaljeval in zaključil predavanje o Indiji.

– Slovenski etnološki film na 28. Festivalu jugoslovanskega in kratkometražnega filma.

V Beogradu je od 27. do 31. 3. potekal 28. Festival jugoslovanskega dokumentarnega in kratkometražnega filma. V uradni konkurenci sta bila predvajana tudi dva lanskoletna filma iz serije Kako živimo, ki je nastala pri DDU Univerzum (Ljubljana) s sodelovanjem Slovenskega etnološkega društva. To sta filma Promet, po scenariju Janeza Bogataja in v režiji Vaska Preglja, in Nabiralništvo, po scenariju Zmaga Šmitka, v režiji Francija Slaka. Nabiralništvo je dobil specialno nagrado uradne žirije za tonsko obdelavo, eno od dveh nagrad, ki sta letos romali v Slovenijo.

Letošnji festival je imel več spremljajočih manifestacij. Ena od njih – Festivalna tribuna, je bila posvečena kratkometražnemu filmu kot etnološkemu dokumentu. Izhodiščni referat, ki je objavljen v festivalnem katalogu, pod naslovom Grenko sladki etnološki film, je prispeval Naško Križnar. Polemično vzporeja razvoj filma kot medija in moč in nemoč njegove dokumentaristične narave.

– 9. 4. je Marinka Dražumerič na Filozofski fakulteti predstavila svojo diplomsko nalogo „Vpliv izseljevanja na življenje v Beli Krajini med obema vojnama.“

– 10. 4. je Vitomir Belaj z oddelka za etnologijo na Filozofski fakulteti v Zagrebu predaval na PZE za etnologijo o deležu Slovencev v hrvaški etnologiji.

– 11. 4. je Slovenski etnografski muzej priredil srečanje etnologov na Katarini. Malo etnologov se je odzvalo predlogu, a tisti, ki so v lepem pomladnem jutru prišli na Toško čelo in se sprehodili do Katarine, so bili zelo zadovoljni.

– 23. 4. je Mitja Saje na Filozofski fakulteti predaval o Kitajski.

– Od 24. 4. do 31. 5. je bila v Muzeju Goričane razstava El Dorado – Zlato iz Kolumbije. Prišla je iz Muzeja zlata Banke republike Kolumbije iz Bogote. Ogledalosi jo je 37.000 obiskovalcev.

– 12. 5. je PZE za etnologijo priredila pohod od Litije do Čateža.

– 14. 5. je Ralf Čeplak na Filozofski fakulteti predstavil svojo diplomsko nalogo „Rajonizacija občine Cerknica“.

– Zmaga Kumer se je tudi letos udeležila sestanka mednarodne žirije za podeljevanje nagrade „Europa – Preis fuer Volkskunst“ (Stiftung F.V.S. Hamburg) kot stalna članica te žirije.

– V muzeju Goričane je bila od 23. 5. do 2. 7. na ogled razstava Umetnost Afrike – Petkovškova zbirka.

– Medrepubliškega posvetovanja „Škole i muzeji“, ki ga je organiziralo Poviesno društvo Istre v Puli 4. in 5. 6., sta se z referatoma udeležili Irena Keršič iz Slovenskega etnografskega muzeja in Zvona Ciglič iz Pokrajinskega muzeja v Kopru.

– 5. 6. je bila v Mestni hiši v Kranju otvoritev razstave Materialna kultura na Krasu, ki jo je pripravil Naško Križnar in sta jo organizirala Gorenjski muzej v Kranju in Goriški muzej v Novi Gorici. Po otvoritvi je Naško Križnar predvajal etnološke filme.

– Od 22. do 27. junija je v Trstu potekal prvi mladinski raziskovalni tabor v sklopu slovenske narodnostne skupnosti v Italiji „Barkovlje 81“. Organizirali so ga Društvo slovenskih naravoslovcev in tehnikov „Tone

Penko“, Odsek za zgodovino pri Narodni študijski knjižnici in Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu, udeležili pa so se ga slovenski dijaki iz Trsta in Gorice. Raziskovali so v naravoslovni, zgodovinski, geografski in etnološki skupini. Mentorici slednje sta bili Zvona Ciglič iz koprškega muzeja in Mojca Ravnik s Filozofske fakultete. Skupini sta zbirali gradivo o ribištvu, noši in prehrani, krajevnih in hišnih imenih, o družinskih preteklostih, o letnih in življenjskih šegah in o verovanju.

– Od 25. 6. do 15. 7. je bila v Mestni galeriji v Piranu na ogled razstava Govorica slovenske kmečke noše, ki jo je pripravila Marija Makarovič.

– Od 2. 7. do 25. 9. je bila v muzeju Goričane razstava Tangata – Umetnost Maorov iz Nove Zelandije.

– Od 2. 7. do 25. 9. je bila v muzeju Goričane na ogled tudi razstava Umetnost staroselcev Avstralije.

– Od 21. 7. do 4. 10. je bila v istem muzeju razstava Mehiška ljudska umetnost.

– Posvetovanje mednarodne skupine za ljudsko balado od 22. do 25. 7. v Belgiji se je udeležila Zmaga Kumer, stalna članica te skupine. Sestanka se je udeležila z referatom „Vom bänkelsängerischen Totenlied zur Ballade in Slowenien“.

– Julija so v Piranu potekale prireditve „Praznični dnevi slovenske folklore“. V programskem odboru sta sodelovala tudi člana našega društva Julijan Strajnar in Mirko Ramovš.

– V poletnih mesecih je bila v Kraški hiši v Velikem Repnju pri Trstu odprta razstava Primorska noša, ki jo je pripravil Slovenski etnografski muzej.

– 1. 9. in v naslednjih dneh so pri nekdanji Vinarski in sadjarski zadrugi v Spodnji Sušici ponovno začeli z lupljenjem in izdelovanjem prinel. Zanimivega poskusa žive ponazoritve te stare dejavnosti se je lotila Ivanka Počkar, kustos Posavskega muzeja v Brežicah v sodelovanju z nekdanjimi slivarkami.

– 3. 9. so bili prvič sprejemni izpiti na PZE za etnologijo na Filozofski fakulteti. Število razpisanih mest (13) je bilo določeno brez vednosti in sodelovanja kogarkoli s PZE. O številkah in o nesamoupravnem omejevanju je bilo veliko govora, na dan izpitov pa so problem rešili kandidati sami. Prišlo jih je namreč ravno 13. V premoru med pisanjem pismenega izdelka so sodelavci PZE za etnologijo novincem postregli s kavo.

– 18. 9. je bila v muzeju v Goričanah odprta razstava Sirska umetnost.

– Oktobra je bila v Gorenjskem muzeju v Kranju odprta razstava Umetnost neuvršenih. Razstavo je pripravil Slovenski etnografski muzej.

– V Vojvodinskem muzeju v Novem Sadu je bila oktobra in novembra na ogled razstava Slovensko ljudsko slikarstvo in kiparstvo. Razstavo je pripravil Slovenski etnografski muzej.

– Oktobra je bila v Goriškem muzeju v Novi Gorici odprta razstava Umetnost Vzhodne Afrike. Razstavo je pripravil Slovenski etnografski muzej.

– 12. 10. je Sonja Oman–Kerčmar na Filozofski fakulteti predstavila diplomsko nalogo „Izseljevanje iz Prekmurja v Francijo med obema vojnama“.

– 13. 10. je Jurij Fikfak na Filozofski fakulteti predstavil diplomsko nalogo „Etnološka topografija občine Postojna“.

— 14. 10. je Nives Sulič na Filozofski fakulteti predstavila diplomsko nalogo „Thank God I'm Slovenian. Etnološka raziskava med ameriškimi Slovenci“.

— V okviru prireditev „Dnevi nemške kulture v Jugoslaviji“ je Slovenski etnografski muzej poleg Društva muzealcev Slovenije in Posavskega muzeja 14. 10. organiziral pogovor na temo „Muzeji danes“ v Posavskem muzeju v Brežicah.

— Društvo muzealcev Slovenije je 15. in 16. 10. priredilo posvetovanje „Muzeji v sodobni družbi“ v Brežicah.

— 15. 10. je Ingrid Slavec na Filozofski fakulteti predstavila diplomsko nalogo „Slovenci v Nemčiji. Poskus etnološko-jezikoslovne preučitve (na primeru skupine Slovencev v Mannheinu, ZRN)“.

— 19. 10. sta Borut Cajnko in Alenka Bogovič predstavila diplomsko in seminarsko nalogo „Slovenci v Franciji“.

— Mirko Ramovš in Julijan Strajnar sta člana strokovnega odbora za folklorno dejavnost pri ZKOS. Mirko Ramovš je oktobra postal predsednik tega odbora.

— 12. 11. je bila v muzeju v Goričanih odprta razstava Južno od Sahare — fotografije Marli Shamir. Razstava je darilo mednarodnega fonda za razvoj kulture UNESCO.

— 16. 11. je bila v prostorih Slovenske matice tiskovna konferenca ob izidu knjige Slovenske ljudske Pesmi II, pri kateri so kot uredniki delali člani našega društva Zmaga Kumer, Milko Matičetov in Valens Vodusek.

— 18. in 19. 11. je bilo v Ormožu posvetovanje z naslovom Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije (ob 130-letnici smrti Stanka Vraza). Posvetovanje so priredili Slovensko in Hrvaško etnološko društvo, Pedagoško-znanstvena enota za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani in Pokrajinski muzej Ptuj. Taka srečanja naj bi se v prihodnjih letih redno nadaljevala z namenom, da nacionalne etnologije pregledajo razvoj etnološke misli od začetka do danes in na skupnih sestankih odkrijejo paralele in vzroke razvoja posameznih etnologij in njihove medsebojne vplive. Slovensko etnološko društvo je že pred časom okvirno zamejilo določena zgodovinska obdobja, ki jih bodo posvetovanja obravnavala. Za prvo srečanje slovenskih in hrvaških etnologov smo predlagali obdobje od začetkov etnološke misli do l. 1848, torej obdobje fevdalizma. Dvodnevno posvetovanje seveda ni moglo dati dokončne in enkrat za vselej zaokrožene slike tega časa, ustvarilo pa je dobro podlago nadaljnjim srečanjem. V Ormožu so razpravljali še iskali način in metodo uspešnega reševanja in izvedbe te koristne zamisli.

V Ormožu smo obravnavali obdobje, v katerem je imel velik pomen slovensko-hrvaški pesnik in folklorist Stanko Vraz, zato je bilo prvo dopoldne v celoti posvečeno njegovemu življenju in delu. Uvodno besedo o zgodovinskih vzporednicah in Stanku Vrazu je imel Slavko Kremenšek, z referati o Stanku Vrazu kot folkloristu pa so sodelovali Angelos Baš, Maja Bošković-Stulli in Marko Terseglav.

Sicer je bilo posvetovanje posvečeno paralelam med hrvaško in slovensko etnologijo, z referati z različnih etnoloških področij pa so sodelovali Angelos Baš, Mirko Ramovš, Marko Terseglav, Zmago Šmitek kot predstavniki slovenske etnologije, hrvaško etnologijo pa so zastopali Vitomir Belaj, Dunja Rihtman-Avguštin, Josip

Miličević, Danica Draganić, Sanja Lazarević in Maja Kožič.

Drugo leto bomo delo nadaljevali na Hrvaškem. Referati s posvetovanja v Ormožu bodo izšli v posebni knjigi pri Knjižnici Glasnika SED.

— 4. 12. je bila v Slovenskem etnografskem muzeju otvoritev razstave Materialna kultura Krasa. Razstavo je pripravil kustos Goriškega muzeja Naško Križnar. Prva postavitev je bila že l. 1980 v Sežani, nato pa je razstava gostovala še v Dutovljah in v Kranju.

— Decembra sta bili v muzeju v goričanih odprti razstavi Kultura Nepala in Umetnost Afrike.

MOJCA RAVNIK, MARKO TERSEGLAV,
IRENA KERŠIČ

Glasnik Slovenskega etnološkega društva
Glasilo Slovenskega etnološkega društva
Izhaja štirikrat letno, naklada 700 izvodov
Grafična priprava in tisk: DITC, Novo mesto
Glavni in odgovorni urednik: Janez Bogataj

Člani uredništva:

Ivan Sedej
Bojan Kavčič
Mojca Ravnik
Zmago Šmitek
Damjan Ovsec (Bulletin of Slovene ethnological society)
Božidar Jezernik

Marko Terseglav
Ingrid Slavec (Lektorica)
Prevodi v angleščino Nives Sulič

Izdajateljski svet:

Julijan Strajnar
Slavko Kremenšek
Angelos Baš
Boris Kuhar
Inga Miklavčič

Naslov uredništva: Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12,
61000 Ljubljana, telefon: 22-121, int. 335
Posamezna številka stane 20 din
Celoletna naročnina 80 din
Tekoči račun: 50100-678-44338

Fotografije in risbe po želji vračamo, rokopisov ne vračamo!
Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji sami!

Po mnenju Republiškega komiteja za kulturo (št. 4210-27/78) šteje Glasnik SED med proizvode iz 7. točke prvega odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu, za katere se ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov. Številko sta sofinancirali Raziskovalna skupnost Slovenije in Kulturna skupnost Slovenije.

SLIKA NA NASLOVNI STRANI:

Cerkljanski fotograf — amater, Franc Peternelj, je bil aktiven vse od začetka tega stoletja, pa nekako do 40-tih let.

Franc Peternelj je bil amater. S fotografijo se je najbrž seznanil pri mojstru Štravs v Cerknem, kjer se je izučil tudi svojega pravega poklica — rezbarstva in podobarstva. Kot fotograf je mnogo potoval po terenu in lahko rečemo, da je s fotoaparatom „zapisal“ najrazličnejša področja človekovega del in življenja nasploh.

Predvsem so bili to različni elementi delovnih procesov, fotografije oseb, pokrajin z naselji in neposrednim bivalnim okoljem, fotografije najrazličnejših poklicev in seveda fotografije ob važnih življenjskih dogodkih.

Njegove fotografije, ki so še danes ohranjene, pričajo o tisti dobi, ki se jo spominjajo le še redki informatorji. Take fotografije pa imajo za etnologa izreden pomen.

Komentar k sliki:

Ivana Bizjak, študentka etnologije

SLIKA NA ZADNJI STRANI:

Propadanje teške in težke industrije. Pašman, julij 1981, fotografiral Janez Bogataj

TEŠKA INDUSTRIJA

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 121

II 131 829 1981

998342622,4

COBISS

162

HO-

na?

F

